

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Daniyel

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 597 [1836 oder 1837]

ו הימחנ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9191

נחמיה ה ו

העם הזה: (יט) זכרה-לי אלהי
לְטוֹבָה כָּל אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי עִלַּי--
הָעַם הַזֶּה:

תרגום אשכנזי קכד

אויף דעם פֿאַלקע לאַג- (יט) גע-
דענקע מיר, מיין גאַטט! צום
גוטען, אַללעס וואָס איך אָן
דיעזעם פֿאַלקע געטחאָן האָ-
בע .

ו (א) ויהי כאשר נשמע לסנבלט
וטוביה ולגשם הערבי
וליתר איבניו כי בנית את-
החומה ולא-נותר בה פּרץ גם
עד-העת ההיא דלתות לא-
העמדתי בשערים: (ג) וישלח
סנבלט וגשם אלי לאמר לכה
ונועדה יחדו בכפרים בבקעת

ו (א) עם געשאָה, אַלס דעם
סנבלט, טוביה, דעם
אַראַכער גשם אונד דען איב-
ריגען פֿיינדען קונד וואורדע,
דאַס איך דיא מויער ערבויעט
האַבע, אונד קיינע ליקע דאַ-
רין איבריג געבליעכען זיין,
אַכשאָן איך ביז צור זעלבען
צייט, דיא טהירען נאָך ניכט
אין דיא טהאַרע איינגעוועטצט
האַטטע; (ג) דאַ זאַנדטע
סנבלט אונד גשם צו מיר,
אונד ליעסען זאַגען: „קאַם
וויר וואַללען אונז פֿעראייניגען
ווידער דיא כּפּרים, אים טהאַ-
לע

אונד

ר ש י

לפניה לא בקשתי ולא שאלתי מן העם שהרי כנדה וחוקה עבודת בנין החומה עליהם:
ו (א) ולא נותר בה. בחומת העיר: דלתות לא העמדתי. שלא נעשו דלתות בשערי
העיר: (ב) כנפירים. שם מקום הוא אשר נבקעת אונד. כך שם הנקעה: והמה
מושבים

ב א ו ר

ונבר באו רבים כיוצא בו (עיין מכלול לר"ק), והענין כי תמיד בין עשרת ימים היו מכל מיני
יין הרבה, כי בכל יום ויום הביאו מין יין אחר על שלחנו. (יט) על העם, הראש"ע פירש כמו אל
העם ויש גם לפתרו כמו עם, כאשר בא ויבואו האנשים על הנשים (שמות ל"ה כ"ב) ורבים ככה.
ו (א) גם, הענין כי אף שלא העמדתי הדלתות עוד והיתה העיר פתוחה, מ"מ ביון שהחומה
נקשרת אין פרץ, ידעו כי אין לבוא אליה במחר, כי השערים היו נשמרים יומם ולילה, ולזה
התנוכלו לפתוחו, כי יצא נחמיה אליהם השדה כאשר יבאר, גם היה צריך להקדים זה, לפי שאמר
להלן למה תשבת המלאכה כאשר ארפה ולזה אמר שעוד לא נשלמה מלאכת החומה. (ב) בכפרים,
רש"י אמר שהוא שם מקום, שאם יהי' הענין מקומות הפרוים וחללים היה ראוי להיות כפרים
בקמץ הפ"א כמו נלינה בכפרים (ש"ה ז' י"ב), וכן גד"הי (א' כ"ז כ"ה) בערים ובכפרים,
גם יקשה מדוע יאמר השם ברבים הלא אך באחד יודעו, ואף שאל הבי"ת של בכפרים אפפת
לסודות על הידיעה, הנה כבר מלאנו הרבה שמות הפרטי ובפרט בערים עם ה"א הדעת
בגודע — אך הראש"ע והרד"ק אומרים שהוא אחד עם כפרים (ובא על שני משקלים), והענין
באחד מן הכפרים כמו ויקבר בערי גלעד (שופטים י"ב ז'), שענינו באחד מהן. אולם ידידי
החכם המתרגם אמר בהערותיו: מלאנו עיר בחלק בנימן הנקראה כפירה (יהושע י"ח כ"ו)
וישניה המתישאים אפריה, נקראים, או כפירותים בחלוף הה"א לתי"ו כמו לעזתים לחמור
(שופטים י"ו ב') מן עזה וכדומה, או כפירים בגפילת הה"א כמו סתן החמני (שם ט"ו ו') מן
תמנה וכדומה, וענין הבי"ת של בכפרים או שהוא במקום עלבמו אשר אגרי רכב בה (לעיל ב'
י"ב)

תרגום אשכנזי

לע אונו, ווייל זיא געזאגנען
ווארען מיר באזעס צו טהון.
(ג) איך אבער שיקטע באטען
אן זיא אכ, אום איהנען צו זא-
גען: איך בעטרייבע איין גרא-
סעס ווערק, אונד קאן ניכט
הינאבקאממען, ווארום זאלל
דיא ארכייט געשטעהרט זיין?
ווען איך דאפאן אבליעסע,
אונד צו אייך הינונטער קאמע.
(ד) זיא זאגטען אויף דיעזע
ווייזע פיער מאהל צו מיר,
אונד איך ערווידערטע איה-
נען אויף דיעזעלבע ווייזע.
(ה) סנבלט שיקטע אבער אויף
דיעזע ווייזע צום פינפטען מאל
זיינען בורשען צו מיר, אין
דעססען האנד איין אפפענער
בריעף וואר. (ו) דארין וואר
געשריעבען: „עס ווירד וויא
בשמו זאגט, אונטער דען
פלקערן פערנאממען, דוא

אונד

נחמיה ו

אֲנִי וְהֵמָּה חֹשְׁבִים לַעֲשׂוֹת לִי
רָעָה: (ג) וְאֶשְׁלַחָה עֲלֵיהֶם
מַלְאָכִים לֵאמֹר מַלְאָכָה גִדְּלָה
אֲנִי עֲשֵׂה וְלֹא אוֹכַל לָרֶדֶת לָמָּה
תִּשְׁבֹּת הַמַּלְאָכָה כַּאֲשֶׁר אָרַפָּה
וַיִּרְדְּתִי אֲלֵיהֶם: (ד) וַיִּשְׁלַחוּ אֵלָי
כַּדְּבָר הַזֶּה אַרְבַּע פְּעָמִים וְאָשִׁיב
אוֹתָם כַּדְּבָר הַזֶּה: (ה) וַיִּשְׁלַח
אֵלָי סַנְבַלֵּט כַּדְּבָר הַזֶּה פַּעַם
חֲמִישִׁית אֶת־נַעֲרוֹ וְאֶגְרָת
פְּתוּחָה בְיָדוֹ: (ו) כְּתוּב בָּהּ
בְּגוֹיִם נִשְׁמָע וְגִשְׁמוּ אֵמַר אֶתָּה
וְהַיְהוּדִים חֹשְׁבִים לְמַרְוֹד עַל־
כֵּן אֶתָּה בּוֹנֵה הַחֹמָה וְאֶתָּה

הוזה

ר ש י

חושבים לי. הננתי מהם שהיו חושבים עלי להרגני שם: (ג) מלאכה גדולה אני עושה.
מבנייני העפר: למה תשבת. למה תהיה המלאכה נעלה: כאשר ארפה. ידי מן הננין:
וירדתי עליכם. לדבר ולהועד עליכם: (ח) את נערו. על ידי נערו: ואגרת פתוחה בידו.
כתב אגרת שלח לי על ידו: (ו) כתוב בה. באותה אגרת: בגוים נשמע. שנודע לכל הגוים
שאתה וכל היהודים חושבים למרוד: וגשמו אומר. גשמו הוא גשם הערבי ופתרונו כאדם
שאומר

ב א ו ר

י"ב) עיין הכאוס שם, ויהיה הפירוש פה כענין הנועדים על ה' (במדבר י"ו י"א), או שכו"מ
בעלמו הוראתו נגד כמו איש בננו ובאחיו (שמות ל"ב כ"ט), כלומר בוא אלינו ונערוך מלחמה
בבקעת אונו נגד הנפירים, והמאמר מן לכה וגומר עד אונו המה דברי סנבלט וגשם ממם, ועוד
הרבה דברו אלי למה יחפנו כאלה אך לא הוצא בתוב; אולם נחמיה לבאר אלינו הסבה על מי
ועל מה יערכו מלחמה אמר מן דבריהם נודעתי כי המם (ר"ל אנשי כפירה) חושבים לעשות לי
רעה, לכן שלחו סנבלט וגשם כאוהב וריע והתנדבו להיות בעזרתי וכן תרגמתי, עכ"ל ההערה.
(ד) ואגרת פתוחה, הנה עתה שלח לו את נערו ליר נאמן ולהראות לנחמיה כי השליח נאמן ביתו
וגם הוא יוכל לדבר עמו כאשר עם לבנו נתן אגרת פתוחה. (ו) וגשמו אומר, הנה כל המנארים
הסבימו יחד כי גשמו הוא גשם הערבי הנזכר, והוא כמו יתר ויתרו, וא"כ לא נראה שתי
הכוונה שגם גשמו אומר שהוא רוצה למרוד במלך שהרי גם גשם היה נקושים אשר שלחו אל
נחמיה כי ילא אליהם להתייען עמהם, ולזה לא לנחמיה יחשב זאת אם יאמר כי גם הוא יחשבהו
למורד במלכות הלא אז ימוע רגליו מבוא אליהם פן ישלחו בו יד — אבל הענין, כפי מה שאמר
גשמו

הוֹה לַהֵם לַמֶּלֶךְ כַּדְבָרִים הָאֵלֶּה:
 (ז) וּגַם־נְבִיאִים הָעֹמְדֹת לְקִרְאָה
 עֲלֶיהָ בִירוּשָׁלַם לֵאמֹר מֶלֶךְ
 בִּיהוּדָה וְעַתָּה יִשְׁמַע לַמֶּלֶךְ
 כַּדְבָרִים הָאֵלֶּה וְעַתָּה לֵכֶה
 וְנוֹעֲצָה יַחְדָּו: (ח) נִאשְׁלַחֶהָ אֵלָיו
 לֵאמֹר לֹא נִהְיָה כַּדְבָרִים הָאֵלֶּה
 אֲשֶׁר־אַתָּה אוֹמֵר כִּי מִלִּבְךָ־אַתָּה
 בּוֹדֵאִם: (ט) כִּי כָל־מִירְאִים אוֹתָנוּ
 לֵאמֹר יִרְפוּ יְדֵיהֶם מִן־הַמֶּלֶךְ אֲכָה
 וְלֹא תַעֲשֶׂה וְעַתָּה חֲזֵק אֶת־יָדֶי:

א' נחמ ו ואני

חרגום אשכנזי קכה
 אונד דיא יהודים טראכטעט
 אייך צו עמפארען, דארום
 בויעסט דוא דיא מויער, אונד
 דוא ווערדעסט איהר קעניג
 זיין, אונד דערגלייכען מעהר.
 (ז) אייך האבעסט דוא פראג-
 פעטען אויפגעשטעללט, איי-
 בער דיך אויסצורופען אין
 ירושלים אונד צו שפרעכען:
 קעניג אין יהודה! אונד עס
 ווערדען נון דערגלייכען זאגען
 דעם קעניגע קונד ווערדען,
 קאם דאהער, דאמיט וויר
 אונז צוזאממען בעראטהען.
 (ח) איך שיקטע אבער צו
 איהם, אונד ליעס זאגען:
 דערגלייכען רעדען דיא דוא
 פארגיבסט האבן נייע שטאטט

געפונדען, זאגנדרען דוא האסט זיא אויס דיינעם הערצען ערדאכט! (ט) דען זיא אללע זוכ-
 טען אונז שטעטס פורכט צומאכען, אונד ראכטען: „דאס איהרע הענדע אבלאססען פאן
 דער ארבייט, אונד זיא ניכט פאלבראכט ווערדען“, אונד נון מיינע הענדע אונטער-
 שטיי-

ר ש י

שאמר לחניו כך הוא הדבר ופלוני אומר: כדברים האלה. מוסב על כתוב זה ומקרא מסורס
 הוא והרי הוא כאלו נאמר כתוב זה כדברים האלה בגוים נשמע וגו': (ו) וגם נביאים וגו'.
 עד ונועלה יחדיו היה כתוב באגרת: נביאים. בעלי לשון כמו בורא ניב שפתים (ישעיה ט'):
 לאמר. שאומרים יש מלך ביהודה: ועתה ישמע למלך. אחרי שנקראת מלך ישמע למלך
 כדברים האלה: (ח) כי מלכך. הרי כי במקום אלף: בודס. קונטרנטאל"ש בלע"ז כמו
 אשר בדה מלכו: (ט) כי כלם. כי כל הגוים: מיראים אותנו. מתיראים ממנו וכך הם
 אומרים

ב א ו ר

גשמו, נשמע בגוים, לכן הוא ונוען יחדיו מה לעשות להסיר ממך זכות שפתים בזה. ואחא הוה,
 נחלק היו"ד בוי"ו (כד"ק במכלול) ובמו הוה גביר לאחיד (נראשית כ"ז כ"ט), וא"כ הוא הבניוני,
 אך נראה שהוא במקום העמיד כמו יד ה' הויה במקנך (שמות ט' ג'), וכן דעת הראב"ע שאמר
 חפץ שמהי' להם למלך. כדברים האלה, לדעת רש"י הוא מקרא מסורס עיין בדבריו, וראב"ע
 פירש כדברים האלה שמעתי ולדעתי חסר וי"ו העטוף ושעורו וכדברים האלה בלומר עוד
 דברים רבים כאלה ידברו כי אומרים שגם העמדת נביאים וגומר. (ט) כי כלם, לדעת הראב"ע
 הוא כמו כלכם ואין לורך כי הכונה ידעתי כי כל העמים אשר סביבותינו מיראים וגומר. ועחא
 חוק אח ידי, נחלכו המפרשים בבאור המאמר הזה, ולדעתי חזק הוא המקור ונא חמורת שם
 המקרה כאשר מלינו הרבה כן, ואת הוא בהוראת עם והענין אולם עתה יש חזק לידי ולא אפחד
 ולא אינא עוד מכס. וזה לשון יד ידי הכנס המתרגם בהערומיו: דברי הפסוק הזה מתחלתו
 ועד

שטיטצען!! (י) איינסט קאם
 איך אין דאז הויז שמעיה'ס,
 דעם זאָהנעם דליה'ס, דעם
 זאָהנעם מהיטבאל'ס, אלס ער
 זיך פֿערשלאָסען היעלט, ער
 שפראַך: וויר וואָללען אינו בעי
 געבען אינו נאַטטעס הויז, אינו
 אינגערע דעם טעמפעלס, אונד
 דיא טהירען דעם טעמפעלס
 פֿערשליעסען, דען זיא' קאַטם
 מען דיך אומצוכרינגען, אונד
 צוואַר דעם נאַכטס קאַממען
 זיא דיך אומצוכרינגען. (יא) איך
 אַבער שפראַך: איין מאַן וויא
 איך וואָללטע פֿליעהען? אונד
 ווער מיינעם גלייכען וועלכער
 אין דען טעמפעל היניין גינג

(י) וַאֲנִי בָאתִי בֵּית שְׁמַעְיָה בֶן-
 דְּלִיָּה בֶן-מְהִיטְבָּאֵל וְהוּא עֶצוּר
 וַיֹּאמֶר נִוְעַד אֶל-בֵּית הָאֱלֹהִים
 אֶל-תּוֹךְ הַהִיכָל וְנִסְגְּרָה דְלַתוֹת
 הַהִיכָל כִּי בָאִים לְהַרְגֶנָּה
 וְלִילָה בָאִים לְהַרְגֶנָּה: (יא) וַאֲמָרָה
 הָאִישׁ כְּמוֹנִי יִבְרַח וּמִי כְמוֹנִי
 אֲשֶׁר-יָבֵא אֶל-הַהִיכָל וְהָיָ לֹא
 אָבוֹא: (יב) וַאֲכִירָה וְהָיָה לֹא-

אלהים

גע, בליעבע אַם לעבען? איך געהע ניכט היניין! — (יג) איך ערקאַנטע, דאַם איהן נאַטט
 ניכט

(1) דיון פֿיינדע.

ר ש י

אומרים ירפו ידיהם וגו'. ועתה חזק את ידי לסייעני בניין החומה: (י) והוא עלור
 שמלאו בניתו: ויאמר נועד. אותו שמעיה היה נביא שקר וקבל שוחד מן סנבלט ומניריו להפחיד
 את נחמיה כדי לנטל את המלאכה: כי באים להרגך. שהרי יבואו להרגך סנבלט ומניריו: והלילה יבאו.
 וע"כ הזהירו לנכס בהיכל ולסגור הדלתות עליו שעדיין לא נעשו דלתות שערי העיר כזו
 שנאמר בתחילת הפרשה גם עד העת ההיא דלתות לא העמדתי בשערים: (יא) האיש
 כמוני יברח נחמיה. אם איש כמוני יברח ליכנס בהיכל: לא אבוא. לא אכנס אם מפני
 סתד המיתה ולא אעבור על המטה של הקנ"ה שלא יבא ויכנס זר בהיכלו: (יב) ואכירה.

ב א ו ר

ועד סופו לדעתי נחמיה אמר לעלמו לבאר אלינו איך ידע זאת כי בדה סנבלט כל אלה מלכו
 ואמר, הן עד הנה כלס (ר"ל סנבלט וסיעתו) הפחידו אותנו להרפות ידינו מן המלאכה
 והתנכלו כאויבי' ועתה לפהע פחאוס רוח אחרת אחס לחזק את ידי נגד מנקזי
 נפשי באוהבים, אין זאת כי אם רמיה ונחש ללכדנו ברשעס, ומלת חזק פה בהוראת המקור,
 לכן חרגמתי חזק את ידי נחמיה בן נראה לי עכ"ל. (י) והוא עצור, היה בלוא בניתו ונראה
 שהתחלה למען יבוא נחמיה חללו לנקרו, כי עוד לא נודע לנחמיה כי הוא נביא שקר, כנראה
 משה ייבוא שאך את"כ הכיר כי שקר בפיו ולא ה' שלמו. נועד, יראה לי כי זה האיש שמעיה
 בהן היה כי בן נזכר בעזרא (י' כ"א) שמעיה מנני הכהנים אשר הושיבו הנשים הנבריות ואף שם
 נאמר ומנני חרס הנה חרס היה רק ראש המשפחה — ולפתחו אמר שמעיה כי אף שאני
 חולה בכל זאת אלך עמך אל ההיכל כי אם אני אפתח את דלתות ההיכל לא יסלח בעיני
 העם יען אנכי בהן ושוב לא ישיחו עליך, וחולי בעבור שהוכרח שמעיה לשלח את אשחז לכן
 היה בעוברי הסגנים והמורים אשר הסנו את זאת, והחזיק ידי כרי יהודה. (יא) ואמרה,
 הנה הבנין נחמיה כי שמים רעות חסן לעשות בענה הזאת, האחת כי יחראה לעיני הקהל
 נאיש היורד ורך הלכב אשר יבוא חדר בחדר להפחיד מפחד האויב, והשנית כי נחללו את מקדש
 אלהים אשר כל זר הקרוב אליו יומת יהיה לשמלה בקמיו, וע"ז השיב האיש כמוני וגומר.
 (יב) ואכירה, הו"ו לנחמיה טעם כלומר בעבור זאת דברתי נאלה כי הנחמתי שלא ה' שלמו.

כי

נחמיה ו

אלהים שלחו כי הנבואה דבר
עלי ומזביה וסנבלט שכרו:
(יג) למען שכור הוא למען
אירא ואעשה כן והטאתי והיה
להם לשם רע למען יחרפוני:
(יד) זכרה אלהי למזביה
ולסנבלט כמעשיו אלה וגם
לנועדיה הנביאה וליתר
הנביאים אשר היו מיראים

אוהי

תרגום אשכנזי קבו

ניצט געשיקט האטמע; דען
איין פראפעטענגייסט זאגט
מיר, דאז טוביה אונד סנבלט
איהן געמיטהעט האבע;
(יג) אונד ער דארום געמיטהעט
זייא, דאמיט איך מיך פירב-
טע, אלזא טהוע, אונד מיך
פערזינדיגע, דיעועס אבער
איהנען צום בעוען געריכטע
דיענע, דאמיט זיא מיך לא-
סטערן קעננען. (יד) געדענקע
מיין גאטט, דיעזע זיינע
האנדלונגען, וייא אויך זייא,
דער פראפעטין נועדיה אונד
דער איבריגען פראפעטען,

דעם טוביה אונד סנבלט, וועלכע (כיידע) מיך שטעטס צו בעאנגסטיגען זוכטען. (נו) דריא
טוי=

(י) דעם שמעיה.

ר ש י

הכרתי בדבריו שלא שלחו הקנ"ה בדבר זה שאעבור ענינה מפני פחד המיתה: כי הנבואה
דבר עלי. שהרי הוא דבר הדברים הללו עלי בשם נבואה: שברו. כל אחד ואחד מהם שכרו
ונתנו לו שכר להפחידני ולבטל בנין החומה: (יג) למען שכור הוא. אמר לי הדברים הללו:
למען אירא. כדי שאמירא מהם להיות עושה כן לנכס בהיכל ולהיות מוטא: והיה להם לשם
רע. למען שיהיה להם לשם רע לחרפני בענינה זו: (יד) וגם לנועדיה הנביאה. היא ושאר
נביאי

ב א ו ר

כי הנבואה, עיין פירוש רש"י, והנה לדעתו חתיה הבונה נבואה דבר עלי, ויהי' המאמר הזה
מוסגר, והראב"ע אמר והנבואה שם דבר והטעם הנבואה מלנו דבר עמי שמעיה, ולי יראה כי
מלת עלי הוא במקום בני, כי על חשמש הרבה פעמים במקום בני"ת (עיין רד"ק שרש עלה)
ושעורו כי הנבואה דבר בני, ובא דבר בזכר בני ינטרף על מלת רוח אשר חסר בדבור וראוי
להיות רוח הנבואה וגומר, כלומר נשמת שדי בנייתני כי טוביה וסנבלט שכרו, ומה שאמר לא
אלהים שלחו הענין שלא בעלת עליון וביראת אלהים יען בזאת. וסנבלט שכרו, הראב"ע אמר
הוי"ו של וסנבלט במקום או, או שכרו הוא שם דבר וטעמו הזכרים נחנו שכרו, והראשון קרוב,
ע"כ; ויותר נראה דברי רש"י שכל אחד ואחד שכרו ומלינו הרבה ביולא בזה, כנודע. (יג) למען
שכור, למען הראשון ענינו בעבור והשני הוא כדי וכמ"ש רש"י. והטאתי, שאכנס להיכל וגם
יהי' להם לשם רע כי יחרפוני באמרו כי נחנאמי וסגרתני הדלתות בעדי ממורך הלכנו (מדברי
הראב"ע). (יד) לנועדיה, אשה נביאה היחה כמ"ש הרד"ק והראב"ע ולא באשר חשבו קלת
שהוא שמעיה ובא הנביאה בלשון נקבה לפי שהשם נועדיה כפלים נקבה, וזה לא יחכן (כמ"ש
הרד"ק) לעשות הרקבה זכר והזכר נקבה, והעד שהרי גם שמעיה ביחס הנקבה ונכל זאת בא
לעיל הכנוי והפעל בלשון זכר, והנה הראב"ע פירש כי מלת וגם לרבות שמעיה, אולם לפי
דרכי נאמר כי אף שלנשה לנחמיה רוח הקדש וידע כי סנבלט שכרו מ"מ יען לא דבר אליו
בשם ה', ואולי גם מה שזכרוהו לא נחנאמת אללו בנדר גמור לכן לא ראה לקללו — אולם
לדעת ירדני המכס המתרגם יהיה כמעשו ענינו כמעשי נועדיה, ומלת כמעשו מושגת גם
למטה, ושעורו וכמעשים אשר לנועדיה וליתר הנביאים (כי מלינו לרוב הסומך עם הלמ"ד
כאו

חרגום אשכנזי

מויער ווארד פאללענדעט אים
פֿינף אונד צוואַנציגסטן טאָגע
דעם אלול, נאָך צווייאַ אונד
פֿינפֿציג טאָגען. (טז) אונד עס
געשאַה, אַלס אַללע אונזערע
פֿינדע ריעזעס הערטען, אונד
אַללע פֿעלקער אום אונז הער
דיעזעס זאָהען, דאָ פֿיעלען זיאַ
זעהר אין איהרען אייגנען אוי-
גען (י), אונד ערקאַנטען,
דאָס נור דורך אונזערן גאָטט,
דיעזע אַרבייט פֿאַללענדעט
וואַרדען זייאַ. (יז) אויך הייפֿט.
טען אום זעלבער צייט דיא
עדעלן יהודה'ס איהרע כריפֿע
דיאָן טוביה אַבגינגען, אונד
יענע דעם טוביה קאַמען צו
איהנען. (יח) דען פֿיעלע אין
יהודה וואַרן זיינע איידגענאָס-
סען, ווייל ער איין שוויגענער-
זאָהן וואַר, פֿאַן שכניה דעם
זאָה-

מכאן
מכאן

נחמיה ו

אוֹתִי: (טו) וְהַשְׁלַם הַחֹמָה
בְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה לְאַלּוּל
לְחַמְשִׁים וּשְׁנַיִם יוֹם: (טז) וַיְהִי
כַּאֲשֶׁר שָׁמְעוּ כָּל-אוֹיְבֵינוּ וַיִּרְאוּ
כָּל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סָבְבֻתֵינוּ וַיִּפְּלוּ
מְאֹד בְּעֵינֵיהֶם וַיִּדְעוּ כִּי מֵאֵת
אֱלֹהֵינוּ נַעֲשֶׂתָה הַמְּלָאכָה
הַזֹּאת: (יז) גַּם וּבַיָּמִים הָהֵם
מַרְבִּים חָרִי יְהוּדָה אֲגַרְתִּיהֶם
הַזֹּלָכוֹת עַל-טוֹבִיָּה וְאֲשֶׁר
לְטוֹבִיָּה בָּאוֹת אֲלֵיהֶם: (יח) כִּי-
רַבִּים בִּיהוּדָה בְּעַלֵּי שְׁבוּעָה לֹא
כִּי-חָתָן הוּא לְשִׁכְנִיָּה בֶן-אַרְחָ

ויהווחן

(1) ה.ה. זיח פֿיהלסטען זיך געדעוויטהיגט.

ר ש י

בניאי השקר קנלו שנר מסנבלט ומכיריו כדי להפחידני בנבואת שקריהם: (טו) בעשרים
וחמשה ימים למדש אלול בשנת ב' לדריוש המלך בשנת ב' לדריוש עלה נחמיה מנבל ובאותה
שנה בנה חרבות ירושלים: לחמשים ושנים יום. סוף נ"ב יום מיום שהתחילו לבנותו נגמר
בנין החומה: (טז) ויהי כאשר שמעו כל אויבינו. דבר זה שנאלס בנין החומה: ויראו כל
הגוים. וכאשר ראו כל האומות שנגמר בנין חומת העיר: ויפלו מאד בעיניהם. ופלו הם
עלמם בעיניהם שהיו מואסים בעלמם כי נפל פחד היהודים עליהם: (יז) חורי יהודה.
שרי יהודה: על טוביה. אל טוביה ישראל רשע היה: ואשר לטוביה. ואגרת אשר לטוביה:
(יח) כי רבים ביהודה. שהיו שרים רבים ביהודה אשר היו לו לטוביה בעלי ברית ושבועה:
כי

ב א ו ר

כמו מזמור לדוד וכדומה), כלומר גם אלה יזכור אלהים לטוביה וסנבלט, אשר המה (טוביה
וסנבלט) היו מיראים אותי תמיד על ידי הנביאים האלה, ומלת מיראים הוא בינוני וענינו
תמיד היו מיראים ועוד עתה הם מיראים כענין השמים מספרים כבוד אל, כאשר יאמרו
המדקדקים וכן תרגמתי, עכ"ל. (טו) וחשלם החומה, עם העמדת הדלתות. לחמשים ושנים
יום, לרעת רש"י מיום שהתחילו לבנותה, וראב"ע פירוש מעת ששלם סנבלט האגרת. (טז) ויפלו
מאד בעיניהם, עיין רש"י, וקרוב לזה אמר הראב"ע נשאלים ונופלים ממעלתם ואין להם תקומה
לפניהם, ואולי ויפלו כמו שכתב בעל אומר השרשים נשרש נפל שהוא כמו ויפלו כי כל פלא
כאלו יפול בעין, וכמו שיאמר בל"א (זוויפֿעֿלֿזֿענֿד), והענין הננינים האלה היו נפלאים בעיניהם.
(יח) בעלי שבועה, בעלי ברית, כי כרתו ברית בשבועה, כי איש את אחיו יעזרו.

ויהוה חנן בנו לקח את-בת-משלם בן ברכיה: (יט) גם טובותיו היו אמרים לפני ודברי היו מוציאים לו אגרות שלח טוביה ליראני:

זאָהנע אַרחה'ס, אונד זיין זאָהן יהוה חנן האַטטע דיא טאַכטער משלם'ס דעם זאָהנס ברכיה'ס געהיראַטהעט. (יט) אויך ריהמטען זיא אימטער זיינע גליקסגיטער פאַר מיר, אונד הינטערבראַכטען איהם יע-דעס מיינער וואָרטע, וואָרויף טויביה אימטער בריעפֿע זאָנד-טע אום מיר פֿורכט צו מאַכען. ז (ח) עס געשאַה, אַלס דיא מויער ערכויעט וואָר, אונד איך דיא טהירן איינגעזעטצט האַטטע, דאָ וואורדען דיא טהאַרווערטער, זענגער, אונד דיא איבריגען לויס אַנגע-שטעללט. (ג) איך נאָב מיינעם ברודער חנני אונד דעם שלאָסהוופטמאַן חנניה דען האלהים

ז (ח) ויהי כאשר נבנתה החומה ואעמיד הדלתות ויפקדו השוערים והמשוררים והלוים: (ג) ואצוה את-חנני אחי ואת-חנניה שר הבירה עיר-ירושלם כי-הוא כאיש אמת וירא את-האלהים

בעפֿעהל איבער ירושלים, דען דיעוער וואָר נאָך דער ווייזע איינעם וואָהרהאַטען מאַנ.

ר ש י

כי חתן הוא- אותו טוביה לשכניה: ויהחנן. בנו של טוביה: נת משלם- אותו משלם שר וגדול היה: (יט) גם טובותיו של טוביה היו מספרים לפני אותן בעלי שנועתו וקרוביו. טובותיו שאפרואיל"ג בלע"ז: היו מוציאים לו להגיד לו לטוביה: אגרות שלח טוביה. אגרות היה שולח תדיר להפסידני שלח לבנות בנין החומה: ז (א) ויפקדו. עתה נעשו הלויים פקידים על פקידותן להיומן שוערים ומשוררים מן הלויים זכ"ה: (ב) על ירושלים. לשמור שערי ירושלים:

מרכים

ב א ו ר

(יט) גם טובותיו, לדעת המפרשי'הענין לדקתיו הזכירו לפני בעבור הרעימוני, ולדעתי הכונה שאמרו לפני את הכללתו ורב קנינו ותקפו למען אפחד מכניו. אגרות, יען שהיו מודיעים לו את כל דברי לכן היה ביד טוביה תמיד ליראני כי ידע את כל אשר יעלמי לעשות ואת כל מולא שפתי. ז (א) ויפקדו, כמו שפירש רש"י כי עתה עמדו הלויים על פקודתם לשרת בקדש, ונראה כי עד עתה לא היתה עבודת בית אלהים על נכון כי גם הכהנים והלויים היו עסוקים במלאכת בנין החומה, שהרי נאמר לעיל (ג' א') כי הכהנים בנו את שער הכלאן וגומר ואף כי שהלויים לא הניחו את ידיהם. והלויים, לדעתי הו"ו אס שהיא נוספת או שהיא לכאז (כאשר בארנו פעמים), כלומר שהמה היו הלויים כי שומרי שערי ז"המק גם המה מן הלויים כנזכר בעזרא וזכ"הי. (ב) כאיש אמת, הראב"ע אמר שהב"ק לאמת וכן דעת הרד"ק במכלול, והרלב"ג בפירושו לספר איוב על ובלילה יהיה כגנב (איוב כ"ד י"ד) אמר הב"ק נוסף וכן כאיש אמת, ויונתן תרגם ועמד כהן (הושע ד' ד') ועמד כלן עם מלפסון, הרי שגם הוא ישב הב"ק לנוסף, אולם כאן נראה לי שהב"ק כדרכה לדמיון, כי הכנני הוא לדעתי מוסב על חנני (שהיה הנגיד הראש) ולא על חנניה, ויען אחיו הוא לכן אמר מדרכ המוסר רק באופן השיעור והאומד והב"ק נמשכת גם לאחריה וכירא את האלהים. וידידי המכס המתרגם